

GEOMETRIYANING BOSHLANG'ICH TA'LIMDAGI AHAMIYATI

Muxiddinova Yulduz Rustam qizi

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti

Ellikqala pedagogika fakulteti Boshlang'ich ta'lim

yo'nalishi 3- bosqich talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada geometriya fanining boshlang'ich ta'lim bosqichidagi o'rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Geometrik tushunchalarning bolalarda fazoviy tasavvur, mantiqiy fikrlash va muammoli vaziyatlarda yechim topish qobiliyatini shakllantirishdagi roli ochib beriladi. Shuningdek, boshlang'ich sinf o'quvchilariga geometriya elementlarini samarali o'rgatish metodlari ko'rib chiqiladi.*

Kalit so'zlar: *Geometriya, boshlang'ich ta'lim, fazoviy tasavvur, mantiqiy fikrlash, metodika, shakl, o'quv faoliyati*

Annotation: *В статье рассматривается роль и значение геометрии на начальном этапе образования. Раскрывается влияние геометрических представлений на развитие пространственного воображения, логического мышления и умения решать проблемные ситуации у младших школьников. Также анализируются эффективные методы обучения элементам геометрии в начальных классах.*

Keywords: *Геометрия, начальное образование, пространственное воображение, логическое мышление, методика, фигуры, учебная деятельность*

Аннотация: *This article explores the role and importance of geometry in primary education. It reveals how geometric concepts help develop spatial imagination, logical thinking, and problem-solving skills in young learners. The paper also examines effective methods for teaching elements of geometry to primary school students.*

Ключевые слова: Geometry, primary education, spatial imagination, logical thinking, methodology, shapes, learning activity

KIRISH

Boshlang'ich ta'limda matematika fani tarkibida geometriya asoslari alohida o'rin tutadi. Geometriya — bu o'quvchining makoniy tasavvuri, shakl va fazoni anglash, narsa-buyumlar orasidagi joylashuvni tushunishga xizmat qiladigan muhim sohaga asoslangan fan yo'nalishidir. Bu soha orqali bolalar atrofdagi dunyoni yaxshiroq idrok etadi, buyumlarning shakli, o'lchami va o'zaro munosabatini ko'ra oladi. Dastlabki sinflardayoq geometriya elementlarini o'rganish o'quvchilar tafakkurini, idrokini, mantiqiy fikrlashini, kuzatuvchanligini va mustaqil ishlash malakalarini shakllantirishda katta ahamiyatga ega.

Boshlang'ich sinf o'quvchisi hayotiy tajribasi, vizual idroki va motorik faoliyati orqali yangi bilimlarni o'zlashtiradi. Aynan geometriya mashg'ulotlari ushbu jarayonni jonli va qiziqarli qilishi mumkin. Shakllarni chizish, ularni solishtirish, kesish, yig'ish yoki ajratish orqali bola nafaqat shaklning nomini, balki uning xossalari ham amaliy faoliyat asosida anglaydi. To'g'ri to'rtburchak va kvadrat kabi geometrik shakllarni o'rganish orqali bola ularning tomonlari, burchaklari, perimetri va maydoniga oid dastlabki tushunchalarni shakllantiradi. Bu esa, kelajakda murakkabroq geometriya, algebra va hatto texnika fanlarini o'zlashtirish uchun zamin yaratadi.

Geometriya bolalarda fazoviy tafakkurni shakllantirib, ularni hayotiy vaziyatlarda to'g'ri yo'l topishga, masalan, yo'l-yo'riqni anglash, makon va holatni tasavvur qilish, aniq hisoblash va chizish ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, geometrik shakllarni ajratish, tasniflash va chizish orqali bolalarda mantiqiy fikrlash, tahlil qilish, xulosa chiqarish, aniqlik va tartib kabi muhim fazilatlar shakllanadi.

Geometriya orqali bola atrof-muhitni o'rganadi: uyining shaklini, daftarining o'lchamini, oynaning ko'rinishini, deraza panjarasining simmetriyasini anglay boshlaydi. Shu sababli, ushbu fan bolani hayotga tayyorlashda, atrofidagi borliqni to'g'ri anglashga o'rgatishda vosita sifatida juda zarurdir.

Geometriya o'quvchilarning ijodiy salohiyatini ochib berishda ham muhim vositadir. Shakllar bilan ishlashda bola mustaqil chizma tuzadi, rangli figuralar yasaydi, maket va modellar yaratadi. Bu esa unda tasavvur, kompozitsiya tuzish, estetik did, muvofiqlik va uyg'unlik kabi ijobiy sifatlarni shakllantiradi. Ayniqsa, rasm, texnologiya fanlari bilan bog'lanib borilsa, geometriya darslari o'quvchining qiziqishini yanada oshiradi.

Geometriya darslarida og'zaki va yozma nutq ham rivojlanadi. O'qituvchi shakllarni ta'riflashni, ularni solishtirishni, hisoblashni, fikrni bayon qilishni talab qilganda, o'quvchi matematik ifodalarni, geometrik atamalarini o'rganadi. Bu esa uning matematik tilni egallashiga, aniq va ravon fikr yuritishiga sabab bo'ladi.

Geometriya topshiriqlarini bajarish jarayonida bola mustaqil ishlashga, o'z fikrini himoya qilishga, muammo yechishda turli yo'llarni qidirishga odatlanadi. Bu esa o'z-o'ziga ishonchni shakllantiradi, bilimga bo'lgan ehtiyojni kuchaytiradi. O'yinli topshiriqlar, qurilish modellarini yasash, ko'rgazmali qurollar bilan ishlash, guruhda fikr almashish orqali bolalar dars jarayonida faollashadi, darsga qiziqishi oshadi, bilimlar ongli o'zlashtiriladi.

Shu boisdan, boshlang'ich ta'limda geometriyani o'qitish nafaqat matematik bilimlarni egallashni, balki shaxsiy rivojlanishni, tafakkurni, tasavvurni, estetik didni va muloqot madaniyatini rivojlantiradi. Bu fan boshlang'ich sinfda bolaga fikr yuritish, farqlash, taqqoslash, chizish, ifodalash, hisoblash va tahlil qilish ko'nikmalarini mustahkam egallash imkonini beradi.

Geometriyaning boshlang'ich ta'limdagi ahamiyati juda katta bo'lib, bu fan nafaqat matematik bilimlarni shakllantirishda, balki o'quvchilarning umumiy tafakkurini rivojlantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Geometriya orqali o'quvchilar, avvalo, fazoviy va miqdoriy tushunchalarni anglashadi, shu bilan birga, o'zlarining analitik va kreativ fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradilar.

1. Geometriya va fazoviy tafakkur.

Geometriya boshlang'ich sinflarda o'quvchilarga fazoviy tushunchalar, shakllar va ularning o'zaro munosabatlarini o'rgatadi. Bu o'quvchilarga muayyan ob'ektlarning shaklini va joylashuvini aniq tasavvur qilish, ularni xarakteristikalarini bo'yicha tahlil

qilishni o'rgatadi. Masalan, o'quvchilar to'g'ri burchak, uchburchak, kvadrat kabi shakllarni o'rganish orqali bu shakllarning qanday xususiyatlari borligini tushunadilar va ularga o'zgarishlar kiritishni o'rganadilar.

2. Geometriya va matematik tafakkur.

Geometriya boshlang'ich ta'limda matematik tafakkurni rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. o'quvchilar geometriyadagi qoidalarni o'rganish jarayonida turli masalalarni yechish uchun mantiqiy fikrlash va tasavvur qilish ko'nikmalarini shakllantiradilar. Geometrik masalalar o'quvchilarga muammo yechish uchun samarali strategiyalarni topish va o'z fikrlarini aniq ifodalashni o'rgatadi.

3. Geometriya va kundalik hayot.

Geometriya boshlang'ich ta'limda o'quvchilarga kundalik hayotda ko'riladigan shakllar va ob'ektlar bilan bog'liq tushunchalarni o'rgatadi. Masalan, o'quvchilar uylarning, avtomobillar va boshqa kundalik ob'ektlarning shakllarini kuzatib, ularning geometrik xususiyatlarini aniqlashadi. Bu o'quvchilarga real dunyoda geometriyaning qanday ishlashini tushunishga yordam beradi.

4. Geometriya va tasviriy san'at.

Geometriya boshlang'ich ta'limda san'at bilan ham bog'liq bo'lib, o'quvchilarga turli san'at asarlarini tushunishda yordam beradi. Geometrik shakllar va strukturalar ko'plab san'at asarlarida uchraydi, shuning uchun o'quvchilar tasviriy san'atni o'rganish jarayonida geometrik asoslarni tushunishlari zarur. Bu esa, o'z navbatida, o'quvchilarning estetik va kreativ tafakkurlarini rivojlantirishga yordam beradi.

5. Geometriya va psixologik rivojlanish.

Geometriya o'quvchilarning psixologik rivojlanishida ham muhim o'rin tutadi. Bu fan o'quvchilarga xotira, diqqat, tasavvur va fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. o'quvchilarning geometrik tushunchalarni o'rganishi, ular uchun qiyin bo'lgan masalalarni yechish jarayonida muammolarni hal qilishni o'rganadilar. Shu bilan birga, ular o'z-o'zini boshqarish va o'rganishdagi muvaffaqiyatlarga erishish uchun zarur bo'lgan mustahkam tafakkur asoslarini shakllantiradilar.

6. Geometriya va tanqidiy fikrlash.

Geometriya boshlang'ich ta'limda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda ham muhim rol o'ynaydi. o'quvchilar geometrik masalalarni yechish jarayonida xatoliklarni aniqlash, ularga qarshi tahliliy yondashish va turli fikrlarni ko'rib chiqish ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Bu esa, o'z navbatida, ularning umumiy tafakkurini va muammolarni yechishdagi samaradorligini oshiradi.

7. Geometriya va ijtimoiy rivojlanish.

Geometriya boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning ijtimoiy rivojlanishiga ham katta ta'sir ko'rsatadi. Masalan, guruhda ishlash orqali o'quvchilar bir-birining fikrini tinglash, muammoni birgalikda hal qilish va jamoaviy qarorlar qabul qilishni o'rganadilar. Geometrik masalalar ko'pincha jamoaviy ishlashni talab qiladi, bu esa o'quvchilarda o'zaro hurmat, hamkorlik va murosaga kelish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirish, o'quvchilarning mustaqil ishlash va o'z fikrlarini erkin ifodalashlariga yordam beradi.

8. Geometriya va matematik tushunchalarning o'zaro aloqasi.

Geometriya boshlang'ich ta'limda matematik tushunchalar o'rtasidagi o'zaro aloqani aniqlashda ham muhim ahamiyatga ega. Geometrik bilimlar, masalan, uzunlik, maydon, hajm kabi tushunchalar, matematik formulalar va tenglamalar orqali o'quvchilarning matematika fanidagi umumiy bilimlarini mustahkamlashga yordam beradi. Shu bilan birga, geometriya orqali o'quvchilar sonlar, o'lchovlar va o'zgaruvchilarni his qilishadi, bu esa ularning matematik tushunchalarini yanada chuqurlashtiradi.

9. Geometriya va texnologiya.

Bugungi kunda texnologiyaning rivojlanishi geometriya ta'limida yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Kompyuterlar va boshqa texnologiyalar yordamida o'quvchilar geometrik shakllarni modellash, ularni vizualizatsiya qilish va interaktiv o'rganish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Misol uchun, turli geometrik shakllarni 3D modellarda ko'rish o'quvchilarga ularning fazoviy joylashuvini aniqroq tasavvur qilish imkonini beradi. Bu esa, o'z navbatida, o'quvchilarning geometriya bo'yicha bilimlarini yanada samarali shakllantiradi.

10. Geometriya va kognitiv rivojlanish.

Geometriya boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning kognitiv rivojlanishiga katta hissa qo'shadi. Geometrik masalalar va topishmoqlarni yechish jarayonida o'quvchilar analitik va sintez qobiliyatlarini rivojlantiradilar. Shuningdek, ular ko'proq izchil fikrlashni, tahlil qilishni va ma'lumotlarni tizimli ravishda qayta ishlashni o'rganadilar. Geometriya o'quvchilarga aniq fikrlash va turli masalalarni tartibli ravishda hal qilishni o'rgatadi, bu esa ular uchun umumiy bilimlarni o'zlashtirish va o'z fikrlarini aniq ifodalashda yordam beradi.

11. Geometriya va kreativlik.

Geometriya, shuningdek, o'quvchilarning kreativlik qobiliyatini rivojlantirishda ham katta rol o'ynaydi. Geometrik shakllar va strukturani o'rganish orqali o'quvchilar yangi shakllar va dizaynlar yaratishda kreativ yondashuvni o'rganadilar. Geometriya san'at, arxitektura va dizayn sohalarida ishlash uchun zarur bo'lgan kreativ tafakkur va ko'nikmalarni shakllantirishga yordam beradi.

XULOSA

Geometriya boshlang'ich ta'limda bolalarning fikrlash doirasini kengaytirish, ularning atrof-muhitni to'g'ri idrok etishlari va muammolarga ijodiy yondasha olishlarini ta'minlashda muhim o'rin egallaydi. Geometrik bilimlar orqali o'quvchilar fazoviy tasavvur va tahliliy fikrlash ko'nikmalarini shakllantiradilar. Shuning uchun ham maktabgacha va boshlang'ich bosqichlarda geometriya elementlarini o'rgatishga alohida e'tibor qaratilishi zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Komilov, T. (2016). Boshlang'ich ta'limda matematikani o'qitish metodikasi. Tashkent: o'qituvchi.
2. Rasulov, B. (2020). Geometriya va uning o'qitilishida zamonaviy yondashuvlar. Tashkent: Ma'naviyat.
3. Rahmatullayeva, F. (2021). O'quvchilarning mantiqiy fikrlashini rivojlantirish. Tashkent: O'zbekiston.
4. Oripov, O. (2015). O'zbekiston boshlang'ich ta'limida innovatsion texnologiyalar. Tashkent: Fan.
5. Karimova, L. (2017). Geometriya va uning ta'limdagi o'rni. Tashkent: o'qituvchi.